ОНЕУ

НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА МАКРО-, МЕЗО- ТА МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНЯХ

НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА МАКРО-, МЕЗО- ТА МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНЯХ

Національний економічний університет 1862 Одеський

Збірник матеріалів XXIV Міжнародної науково-практичної конференції Одеського національного економічного університету

23-24 квітня 2026 року

2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ РИНКУ ТА ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ НАН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ДЕМОГРАФІЇ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ ЯКОСТІ ЖИТТЯ ІМЕНІ
МИХАЙЛА ПТУХИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
УНІВЕРСИТЕТ ПЕТРА АНДРЕЯ У ЯСАХ
МІЖНАРОДНИЙ НЕЗАЛЕЖНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ

НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА МАКРО-, МЕЗО- ТА МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНЯХ

23-24 квітня 2026 року

Збірник матеріалів XXIV Міжнародної науково-практичної конференції Одеського національного економічного університету

УДК 330.34(043.2)
Н34

DOI: https://doi.org/10.32680/npg.conf.oneu.2026

Матеріали публікуються в авторській редакції з незначною загальною правкою укладачів, відповідальність за зміст та достовірність досліджень несуть автори.

Відповідальні за випуск, укладачі:
Кулікова І. А., Будна В. О.

Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях : зб. матеріалів XXIV Міжнар. наук.-практ. конф. Одеського національного економічного університету, 23-24 квітня 2026 р. Одеса : ОНЕУ, 2026. 432с.

Особливості розвитку економіки України протягом останніх років характеризуються процесом системної інституціональної трансформації. Відбуваються глибокі економічні зміни, активно формуються нові підходи до управління економікою, вдосконалюються ринкові методи господарювання, реалізуються євроінтеграційні процеси та здійснюються адаптація та зміни українського законодавства відповідно до нормативної бази ЄС.

Складність та суперечливість сучасних трансформаційних процесів, нагальність розв'язання цих та інших проблем обумовлює актуальність та прикладне значення їх усебічного вивчення та об'єктивної економіко-правової оцінки. Сучасні виклики для світової економіки, пов'язані з подоланням наслідків пандемії COVID-19, а також руйнівні наслідки для усіх сфер життєдіяльності України в умовах військової агресії з боку Російської Федерації, потребують переосмислення соціально-економічних процесів, які відбуваються, та прийняття адаптивних або, в деяких випадках, радикальних рішень в управлінні країною та захисту її міжнародно визнаних кордонів та національних інтересів.

Конференція покликана консолідувати науковців та фахівців навколо вирішення економічних проблем, які постають перед нашою країною у цих складних умовах.

Матеріали конференції орієнтовані на науковців, аспірантів та студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти, а також фахівців економічних підрозділів підприємств та організацій.

УДК 330.34(043.2)

© Одеський національний економічний університет, 2026

УДК: 336.2

Артюх Оксана Валентинівна
д.е.н., професор кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту,
Одеський національний економічний університет (Україна)
Якимова Анна Валеріївна
студентка центру заочної форми навчання,
Одеський національний економічний університет (Україна)

КОНТРОЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

JEL classification: *H260; H300; H830; K340*

Ризик-орієнтований підхід у діяльності Державної податкової служби України (ДПС України) поступово перетворився з допоміжного інструменту податкового контролю на один із базових елементів сучасної моделі адміністрування податків. Його сутність полягає у зміщенні акценту з тотального контролю на вибірковий, аналітично обґрунтований вплив, що дозволяє державі ефективніше використовувати обмежені ресурси та водночас мінімізувати втручання у діяльність сумлінних платників податків. Такий підхід відповідає загальносвітовим тенденціям розвитку податкових систем, де ключовими стають цифровізація, автоматизація та превентивний характер контролю, орієнтований на запобігання правопорушенням, а не лише на їх фіксацію.

Формування ризик-орієнтованої моделі в Україні відбувалося поступово та було обумовлене як внутрішніми потребами підвищення ефективності податкового адміністрування, так і необхідністю адаптації до європейських стандартів. У сучасних умовах ДПС України використовує різноманітні аналітичні інструменти для оцінки діяльності платників податків, зокрема аналіз податкової звітності, фінансових показників, характеру господарських операцій та взаємозв'язків між суб'єктами господарювання. Це дозволяє формувати профілі ризику, які відображають ймовірність порушення податкового законодавства та слугують підставою для прийняття рішень щодо застосування контрольних заходів.

Особливістю сучасного ризик-орієнтованого підходу є його тісний зв'язок із цифровими технологіями. Використання інформаційно-аналітичних систем забезпечує можливість обробки великих масивів даних у режимі реального часу, що значно підвищує точність оцінювання ризиків. Автоматизований моніторинг податкових накладних, аналіз ланцюгів постачання, співставлення даних з різних джерел формують нову якість податкового контролю, де вирішальне значення мають не лише перевірки, а й попереджувальні механізми. У цьому контексті контроль набуває проактивного характеру, коли виявлення ризикових операцій відбувається ще до завершення господарських процесів. Водночас, попри значні переваги, ризик-орієнтований підхід у діяльності ДПС України супроводжується низкою системних проблем, які обмежують його ефективність і потребують глибокого наукового та практичного осмислення. Однією з ключових проблем є недосконаліть критеріїв ризиковості, які використовуються для оцінки платників податків. У багатьох випадках ці критерії мають узагальнений характер і не враховують специфіку окремих галузей економіки, що призводить до помилкової ідентифікації ризикових суб'єктів. Наприклад, підприємства з високими обсягами операцій або специфічною структурою витрат можуть автоматично потрапляти до групи підвищеного ризику, навіть якщо їх діяльність є законною. Проблема недосконалості критеріїв тісно пов'язана з питанням їх прозорості. На практиці платники податків часто не мають достатньої інформації про підстави віднесення їх до категорії ризикових, що ускладнює можливість самостійного усунення виявлених недоліків. Відсутність чітких і зрозумілих правил формування ризикових профілів знижує рівень довіри до податкових органів і створює передумови для конфліктів між державою та бізнесом. У таких умовах навіть ефективні за своєю суттю механізми можуть сприйматися як непрозорі або несправедливі.

Ще одним важливим аспектом є технічні обмеження інформаційних систем, що використовуються для реалізації ризик-орієнтованого підходу. Незважаючи на значний прогрес у сфері цифровізації, існуючі системи не завжди забезпечують належний рівень інтеграції даних, що може призводити до дублювання інформації, помилок у її обробці або формування некоректних аналітичних висновків. Крім того, швидкість оновлення програмного забезпечення та адаптації до нових викликів часто відстає від динаміки економічних процесів, що знижує ефективність контролю.

Суттєвою проблемою є також надмірне адміністративне навантаження на окремі категорії платників податків, які потрапляють до зони підвищеної уваги контролюючих органів. Часті перевірки, блокування податкових накладних та необхідність постійного підтвердження реальності господарських операцій можуть негативно впливати на діяльність підприємств, стримувати їх розвиток і знижувати інвестиційну привабливість. У цьому контексті ризик-орієнтований підхід іноді втрачає свою основну перевагу - зменшення тиску на бізнес - і, навпаки, стає джерелом додаткових труднощів.

Для узагальнення ключових характеристик ризик-орієнтованого підходу та проблем його застосування доцільно представити їх у вигляді аналітичної табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика ризик-орієнтованого підходу та проблем його застосування

Елемент	Сильні сторони	Проблеми застосування	Практичний вплив
Аналітичні алгоритми	Висока швидкість обробки даних	Недостатня точність критеріїв	Помилки в оцінці ризиків
Цифрові системи	Автоматизація контролю	Технічні збої та обмеження	Зниження ефективності
Вибірковий контроль	Зменшення перевірок	Концентрація тиску на окремих платниках	Дисбаланс у контролі
Превентивність	Попередження порушень	Недостатня гнучкість	Запізніла реакція
Прозорість	Потенціал відкритості	Обмежений доступ до інформації	Зниження довіри

Джерело: розроблено автором за даними [2; 3]

Аналіз наведених положень дозволяє зробити висновок, що ризик-орієнтований підхід є складною багатокомпонентною системою, ефективність якої залежить від узгодженості її окремих елементів. Кожен із них має як позитивні характеристики, так і певні обмеження, що потребують врахування у процесі подальшого вдосконалення. Окрему увагу слід приділити проблемі адаптивності ризик-орієнтованого підходу до змін економічного середовища. Сучасна економіка характеризується високою динамічністю, появою нових форм господарської діяльності, розвитком цифрових платформ і транснаціональних бізнес-моделей. У таких умовах традиційні критерії оцінки ризиків можуть втрачати актуальність, що вимагає постійного оновлення методології та інструментів аналізу. Відсутність належної адаптивності призводить до ситуації, коли податковий контроль не встигає за розвитком економіки, що знижує його ефективність.

Вирішення зазначених проблем можливе шляхом комплексного вдосконалення ризик-орієнтованого підходу, що включає підвищення якості аналітичних алгоритмів, розширення використання штучного інтелекту та машинного навчання, удосконалення критеріїв ризиковості з урахуванням галузевих особливостей, а також забезпечення більшої прозорості діяльності контролюючих органів.

Таким чином, ризик-орієнтований підхід у діяльності Державної податкової служби України є важливим інструментом підвищення ефективності податкового контролю, однак його практична реалізація супроводжується рядом суттєвих проблем. Подальший розвиток цього підходу має ґрунтуватися на поєднанні технологічних інновацій, удосконалення правового регулювання та забезпечення балансу між інтересами держави і платників податків. Це створить передумови для формування сучасної, ефективної та справедливої податкової системи, здатної забезпечити стабільний розвиток економіки України.

Література

1. *Податковий кодекс України* : Кодекс України від 02.12.2010. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 29.03.2026).

2. Іваненко О. В. Ризик-орієнтований підхід у податковому контролі: сучасний стан та напрями вдосконалення. *Фінансове право*. 2024. № 2. С. 45–52.

3. OECD. Tax Administration 2024: Comparative Information on OECD and Other Advanced and Emerging Economies. Paris : OECD Publishing, 2024. URL: https://doi.org/10.1787/9789264289536-en (дата звернення: 25.03.2026).